

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsl.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsl.se
www.rfsl.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsl.se

YTTRANDE
2011-03-31

Socialstyrelsen

SOSFS 2007:4, SOSFS 2004:16

(dnr 8827/2011 resp. 8829/2011)

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning och fastställande av föräldraskap (SOSFS 2007:4) respektive Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap (SOSFS 2004:16). Med anledning av detta önskar RFSL anföra följande.

RFSL:s ställningstaganden gällande lagstiftning

Inledningsvis vill RFSL informera om de lagändringar förbundet förespråkar inom området föräldraskap relaterade till assisterad befruktning. De lagändringar som föreslogs i utredningen *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3) menar RFSL borde bli föremål för lagstiftning. Utredaren föreslog att olikkönade och samkönade par, vid assisterad befruktning med donerade ägg eller spermier, ska likställas när det gäller föräldraskapet. Den person, oavsett kön, som den biologiska modern är gift med ska automatiskt anses vara barnets förälder och inte, som idag, enbart om den biologiska modern är gift med en person av motsatt kön. En föräldraskapspresumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen bör införas. Denna föräldraskapspresumtion ska gälla också om den assisterade befruktningen skett utomlands eller i egen regi. Om den biologiska modern är sambo med en kvinna ska föräldraskapet för sambon fastställas genom bekräftelse eller dom på det sätt som sker idag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Att införa en föräldraskapspresumtion för en maka av samma kön till en kvinna som föder ett barn skulle innebära ökad trygghet för både barnet och föräldrarna då det faktiska sociala föräldraskapet också automatiskt blir det juridiska. Det skulle också vara ett steg mot en ickediskriminerande lagstiftning där alla föräldrapar behandlas lika.

RFSL anser även att ytterligare förändringar är nödvändiga rörande lagstiftningen på området. Det bör bli möjligt att vara fler juridiska vårdnadshavare än två för ett barn och det bör bli möjligt även för ensamstående

kvinnor att få hjälp med assisterad befruktning inom svensk hälso- och sjukvård. RFSL menar också att transpersoners möjligheter att bli föräldrar måste värnas. Detta bl.a. genom att det nuvarande kravet i lagstiftningen på sterilisering för fastställande av ny könstillhörighet tas bort, vilket även Socialstyrelsen föreslagit i sin utredning *Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar - Rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd* (dnr 5.4-/27847/2010). Det bör bli möjligt för personer som ansöker om ändrad juridisk könstillhörighet att frysa ner könsceller, vilket också detta är något som Socialstyrelsen föreslagit i denna utredning.

Med ovanstående konstaterat, att RFSL delvis önskar en annan lagstiftning än den som de föreskrifter och allmänna råd förbundet beretts tillfälle att yttra sig över utgår ifrån, lämnar RFSL nedanstående synpunkter på dessa båda föreskrifter och allmänna råd.

Synpunkter SOSFS 2007:4, SOSFS 2004:16

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning och fastställande av föräldraskap gäller enbart då en kvinna som är gift eller sambo med en person av samma kön erhållit den svenska sjukvårdens hjälp med att bli gravid genom assisterad befruktning. Föreskrifterna och allmänna råden är inriktade på att ge socialnämnden riktlinjer för hur en utredning ska gå tillväga för att kunna fastställa att kvinnans maka eller sambo av samma kön ska tilldelas föräldraskap. RFSL har inget att invända mot dessa föreskrifter och allmänna råd.

De invändningar RFSL har gäller alla Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap. Dessa föreskrifter och allmänna råd tillämpas även i fall där assisterad befruktning utförts i hemmet eller vid klinik i utlandet. Att så är fallet nämns inte. Det kapitel 5 som återfinns om utredning efter assisterad befruktning gäller enbart för assisterad befruktning som utförts på en kvinna inom den svenska sjukvården som är gift eller sambo med en person av motsatt kön. Några föreskrifter eller allmänna råd gällande barn som tillkommer genom andra fall av assisterad befruktning utdelas därmed inte, vilket är anmärkningsvärt. RFSL efterlyser ett särskilt avsnitt gällande fastställande av faderskap vid assisterad befruktning i egen regi respektive vid klinik utomlands. Det är viktigt att socialnämnden ger ett kompetent bemötande som signalerar respekt och förståelse för den enskilda familjekonstellationen i sådana fall. Det kan handla om att en kvinna som är ensamstående eller en kvinna som är gift eller sambo med en person av samma kön blir gravid genom insemination i egen regi med sperma från en känd donator. Det kan också handla om en att kvinna som är ensamstående eller en kvinna som är gift eller sambo med en person av samma kön blir gravid genom assisterad befruktning vid klinik i utlandet med sperma från en känd eller okänd donator. I det senare fallet är det uppenbart att något faderskap inte kommer att kunna fastställas och i de fall modern har en maka

är sannolikheten stor att makan ämnar ansöka om att närståendeadoptera barnet för att därigenom bli barnets andra juridiska förälder. Dessa omständigheter måste vara utgångspunkten i ärendet för socialnämnden så att denna inte ägnar utsiktslöst utredningsarbete åt att försöka fastställa ett faderskap. Det borde vara Socialstyrelsens uppgift att genom föreskrifter och allmänna råd uppmärksamma socialnämnden på hur man bör agera i fall då en kvinna blivit gravid genom insemination i egen regi eller assisterad befruktning vid klinik utomlands. Då avsnitt i föreskrifterna och allmänna råden om detta saknas, menar RFSL att Socialstyrelsen inte levt upp till sitt ansvar för att säkerställa ett respektfullt bemötande, inom ramen för korrekt tillämpning av lagen, av de kvinnor som socialnämnderna kommer att möta vilka blivit gravida på dessa sätt och vars barn det är deras uppgift att utreda fastställande av faderskap för.

RFSL ifrågasätter vidare presumptionen som görs i föreskrifterna och allmänna råden att modern, för att ha blivit gravid, måste ha haft sexuellt umgänge med en man. Detta är en heteronormativ presumtion som, då den görs i verkligheten av en handläggare, kan utgöra ett initialt osynliggörande av det sätt på vilket en kvinna blivit gravid. Den på upprepade ställen använda formuleringen ”sexuellt umgänge” bör, menar RFSL, kompletteras med ”låtit assisterad befruktning utföras” eller dylik formulering.

Avslutning

RFSL ser avslutningsvis med oro på det faktum att det uppstått problem för vissa kvinnliga samkönade par att få igenom den ena partnerns närståendeadoption av ett gemensamt barn som tillkommit genom assisterad befruktning. RFSL menar att det viktigaste för ett barns bästa är att de föräldrar som vill vara föräldrar också tillåts vara det. Det kan inte vara en socialnämnds uppgift att försöka lägga hinder i vägen för en önskan om närståendeadoption genom att exempelvis ifrågasätta lämnade uppgifter om hur barnet kommit till eller att förlänga en utredning om fastställande av faderskap i sådana fall. RFSL råder därför Socialstyrelsen att komplettera föreskrifterna och allmänna råden om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap med relevant vägledning i de fall då barnet tillkommit genom assisterad befruktning.

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande

Linda Elstad
Förbundsstyrelseledamot

Lars Jonsson
Politisk handläggare